

1. Streszczenie

Celem projektu jest wyeksponowanie znaczenia zaangażowania ideowego w dorobku Brunona Jasińskiego oraz osadzenie praktyki artystycznej tego autora w kontekście społeczno-politycznym lat 20. i 30. XX wieku. Zakładam, że użycie poststrukturalistycznych i historyczno-kulturowych modeli interpretacyjnych skupiających się na problemie związków estetyki i polityki pozwoli na rzetelne opracowanie rzekomego pęknięcia w twórczości autora *Buta w butonierce*. Podążając za intuicjami tych badaczy twórczości Jasińskiego, którzy w opuszczeniu przezeń pozycji awangardowych na rzecz realizmu socjalistycznego widzieli nie przełom i porzucenie futurystycznych aspiracji, lecz skutek długotrwałej radykalizacji, której towarzyszyło zakorzenione w awangardzie niegasnące przekonanie o sprawczości dzieła (np. Grzegorz Gazda, Marian Stępień, Zbigniew Jarosiński, Stephen R. Lee, Nina Kolesnikoff czy – ostatnio – Agnieszka Urbańczyk), chcę zogniskować analizę nie na dającej się poddać w wątpliwość historii rewolucyjnego zerwania w twórczości Jasińskiego (Krzysztof Jaworski), a na jej diachronii i, jeśli można tak powiedzieć, ideowym dojrzewaniu autora. Po pierwsze pozwoli to wyartykułować silne pokrewieństwo awangardy i socrealizmu dostrzeżone przez Borisa Groysa oraz, na gruncie badań polskojęzycznych, Wojciecha Włodarczyka czy Małgorzatę Szumną. Po drugie, by użyć podstawowych pojęć filozofii politycznej Jacquesa Rancière’a, stworzy okazję do opisania przejścia Jasińskiego z pozycji politycznych na policyjne.

Dotychczasowe badania nad dorobkiem Jasińskiego z uwzględnieniem studiów w języku angielskim (Nina Kolesnikoff, Rimma Volynska), rosyjskim (Borys Prutcew) i francuskim (Leonid Heller, Władimir Kryszynski) pozwalają sądzić, iż zaproponowany kierunek analizy dzieł autora *Słowa o Jakubie Szeli* pozwoli rozpatrzyć społeczne, ekonomiczne oraz ideowe źródła tak chętnie używanych przezeń kategorii groteski literackiej, innowacji leksykalnych czy – w późnym okresie twórczości – zbadać pewne odstępstwa Jasińskiego od tradycji tendencyjnej literatury produkcyjnej. Obranie takiego kierunku interpretacji stworzy również okazję, by wyjaśnić przyczyny porzucenia przez Jasińskiego dykcji awangardowej na rzecz poetyki socrealistycznej, co w stanie badań często podsumowuje się tezami o światopoglądowym pobłędzeniu autora (np. Krzysztof Jaworski) bądź po prostu uchyla się od podejmowania problemu późnej twórczości Jasińskiego lub ogranicza do twierdzeń o naskórkowym charakterze (Agata Krzychylkiewicz, Michał Nikodem, Agnieszka Urbańczyk, Agnieszka Jeżyk, Ewa Kozak). Zarówno futuryzm, jak i socrealizm w wykonaniu Jasińskiego, traktować będę zatem jako dwie, tylko pozornie odległe strategie, które ponad wszystko łączy inherentne traktowanie estetyki i polityki, słowem: planuję je odczytywać jako projektujące wspólny cel literackie narzędzia prospektywnej zmiany, których punktem dojścia miało być wywarcie określonego wpływu na dyskurs publiczny i tkankę społeczną. Z kolei rewolucję poetyki stosowanej przez Jasińskiego zamierzam przeanalizować zgodnie z intencją samego autora, który – uznawszy poezję za niewystarczająco wydolny nośnik idei – świadomie zwrócił się w kierunku prozy socrealistycznej jako ku medium rzekomo bardziej „egalitarnemu”. Z tego powodu moje badania, wysuwające na pierwszy plan uwikłania ideowe twórczości Jasińskiego, zgodnie z tezami Jacquesa Rancière’a zakładającymi, że nie da się oddzielić sfery estetyki od obszaru polityczności, gdyż każda walka polityczna jest w swej istocie walką o określony obraz świata, dotyczyć będą całości postulatów społeczno-ekonomicznych, jakie można odnaleźć w tekstach literackich i publicystycznych autora *Buta w butonierce* oraz związków (wpływu) projektowanego w ten sposób pola społecznego na wybory estetyczne Jasińskiego.

Realizacja postawionego w ten sposób celu pozwoli również na swego rodzaju podsumowanie stanu badań poświęconego twórczości Jasińskiemu. Moją ambicją nie jest bowiem jego negowanie, a uzupełnienie o nowe spojrzenie, które pozwoliłoby czytać dzieła Jasińskiego jako przemyślane literackie projekty polityczne, wywierające pewien wpływ na ówczesny, nie tylko polski, dyskurs publiczny oraz kulturą i socjoekonomiczną świadomość czytelników (dość powiedzieć, że francuskojęzyczna powieść *Palę Paryż* Jasińskiego, do czasu polskiego wydania w r. 1931, w językach francuskim, niemieckim, angielskim i rosyjskim i hiszpańskim, osiągnęła łączny dalece nakład przekraczający milion egzemplarzy).